

Професія науковця, вочевидь, перестала в нашій країні бути однією з найбільш престижних.

Література

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д.Белл / За ред. В.Л.Иноземцева. — М.: Academia, 1999. — 956 с.
2. Тоффлер О. Третья волна / О.Тоффлер. — М.: ООО "Фирма "Издательство АСТ", 1999. — 261с.
3. Иноземцев В. Л. Перспективы постиндустриальной теории в меняющемся мире / В. Иноземцев // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. — М.:Academia, 1999.
4. Инглехарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества / Р. Инглехарт // `Полис` (`Политические исследования`). — 1997. — №4.
5. Горошко Е. И. Информационно-коммуникативное общество в гендерном измерении: Монография / Е.Горошко. — Х.: ФЛП Либуркина Л. М., 2009. — 816с.
6. Беззубко Л. Інноваційний потенціал: держава, регіон, галузь, підприємство / Л. Беззубко, С. Захаров, Н. Свешнікова. — Донецьк, 2008 — 201 с.
7. United Nations Conference on Trade and Development. Information Economy Report 2005. E-Commerce and Development. — N.Y;Geneva: Unated Nations, 2005.
8. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" // Освітній портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/pravo/law_06/> .
9. Некрасов С.И., Некрасова Н.А. Философия науки и техники. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: < <http://terme.ru/dictionary/906/word/subekt-nauchnoi-dejatelnosti>>.
10. Etzkowitz, H. y Zhou, C. (2006): "Triple Helix twins: innovation and sustainability", Science and Public Policy, vol. 331.
11. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
12. Статистичний щорічник України за 2010 рік // Державна служба статистики України. — К.: ТОВ „Август Трейд” 2011. — 560с.
13. Шереги Ф.Э. Наука в России: социологический анализ/ Ф.Э. Шереги, М.Н. Стриханов. — М.: ЦСП, 2006. — 456с.
14. Попова И. Профессиональный статус научных работников – вариации поведения / И.П.Попова– [Електронний ресурс]. Режим доступу: < <http://www.isras.ru/files/File/Socis/12-2001/Popova.pdf> >.

УДК 316.322

Вдовиченко М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультет соціології, аспірантка

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В НАУКОВИХ ПРАЦЯХ Ф.ДЖЕЙМІСОНА.

В статті розкривається специфіка концептуалізації процесу соціалізації в координатах соціально-культурної парадигми постмодерністських досліджень Ф.Джеймисона.

Ключові слова: глобалізація, постмодернізм, культура постмодерну, соціалізація, реіфікація, ідентичність.

В статье раскрывается специфика концептуализации процесса социализации в координатах социально-культурной парадигмы постмодернистских исследований Ф.Джеймисона.

Ключевые слова: глобализация, постмодернизм, культура постмодерна, социализация реификация, идентичность.

The conceptualization peculiarity of the socialization process under the context of social-cultural paradigm by F. Jameson's postmodernist researches is investigated in the article.

Keywords: globalization, postmodernism, postmodern culture, socialization, reification, human identity.

Актуальність теми дослідження. Дослідження Фредріка Джеймісона, розроблені в широкому міждисциплінарному полі і реально є одними з перших досліджень високого концептуального рівня і масштабного фактографічного об'єму присвяченого постмодернізму. Джеймісон, один із перших, вказав на зрушення, що відбуваються в культурному та соціально-економічному житті суспільства в ситуації постмодерну. Поєднуючи володіння сучасним аналітичним апаратом і критичну дистанцію по відношенню до сучасного стану суспільства та домінуючих типів рефлексії над ним, Джеймісон створив свою оригінальну соціально-культурну концепцію та систему концептуально оформлених поглядів та ідей відносно процесу соціалізації.

Проблема вивчення особистості в соціології являється однією з центральних, оскільки кожен соціолог для розуміння сутності соціальних явищ, системи взаємозв'язків людей в суспільстві зобов'язаний зрозуміти, що рухає вчинками кожної конкретної людини. Індивідуальна поведінка являє собою основу розуміння життя всієї соціальної групи та суспільства. Таким чином, проблема соціалізації являється основоположною будь-якої соціальної теорії, особливо в період трансформаційних процесів соціальних-культурних, економічних змін, зміни теоретичних надбудов сучасної науки. Аналіз творчих доробків представників і теоретиків соціології постмодернізму сприяє визначенню особливостей соціалізаційних практик у складному сплетінні постмодерністських реалій, відкриває нові горизонти осягнення сучасної культурної ситуації, збагачує уявлення про трансформацію соціального потенціалу людства.

Відомо, що постмодернізм в сучасному соціально-гуманітарному знанні є теоретичним відображенням стану постіндустріальних суспільств та типової екзистенціальної ситуації окремого індивіда, дезорієнтованого світом новітніх технологій, децентрованих владних структур, воєн та екологічних криз. Заслуга Ф. Джеймісона полягає не лише в осмисленні певної соціально-культурної, економічно-політичної ситуації, а й у спробі віднайти та показати шляхи її подолання. Дослідник пропонує власний досвід пошуку ціннісних орієнтирів, втрачених у теперішній час, тому його теоретичні здобутки видаються особливо актуальними в період криз.

Специфіка вивчення соціалізації полягає в тому, що проблема носить комплексний характер та не може обмежуватись розглядом лише з однієї обмеженої точки зору. Найбільшого поширення та «життєздатності» набули концепції соціалізації: З.Фрейда, Т.Парсонса, Дж.Долларда, Б.Скіннера, Ч.Х.Кулі та Дж.Г.Міда, У.Томаса, Ф.Знанецького, Р.Мертон, Ж.Піаже, А.Маслоу, Ф.Боаса, В.Малиновського, Е.Еріксона, П.Бергера і Т.Лукмана. Не меншої значимості набирають сучасні (постмодерні) концепції соціалізації індивіда розроблені: З.Бауманом, У.Беком, Ж.Бодрійяром, П.Бурдьє, Ж.-Ф.Ліотаром, а також Ф.Джеймісоном.

Отже, **метою** даної роботи являється розкриття змісту процесу соціалізації в координатах соціально-культурної парадигми постмодерністських досліджень Ф.Джеймісона.

Фредрік Джеймісон являється одним з найвпливовіших соціальних теоретиків постмодерну. Своє всесвітнє визнання він здобув за глибоке розуміння культури постмодернізму, здійснивши синтез марксизму та постмодернізму, виступивши з глобальною критикою пізнього капіталізму. Влучними, проте вкрай протилежними, характеристиками творчості Джеймісона, являються висловлені Славою Жижек та Дугласом Келлнером.

С.Жижек пише наступне: «Фредрік Джеймісон – живе свідчення, що в теорії трапляються чудеса, що те, що здавалося неможливим, може бути здійснено, а саме: поєднання марксизму з найвищими злетами структуралізму та психоаналізу. Це досягнення робить його одним з небагатьох мислителів, хто дійсно сьогодні важливий.» [1]

В свою чергу Д.Келлнер, аналізуючи концептуальні погляди Джеймісона зазначив: «його творчість слугує прикладом потенційних небезпек еkleктичної, основаної на різних підходах теорії, що намагається увібрати в себе незліченне число позицій, деякі з яких погано поєднуються або суперечать одна одній, як це відбувається при створенні невдалого союзу класичного марксизму і крайнього постмодернізму.» [7]

Отже, Ф.Джеймісон в координатах своєї теорії виявляє соціально-економічні та культурно-естетичні аспекти постмодерну як соціально-культурної парадигми; робить власний діагноз сучасності, пропонує оригінальне вирішення актуальних для сьогодення соціальних, в тому числі соціалізаційних проблем.

Два істотних наслідки ініціюють роботи Джеймісона: утопічне прагнення вийти за межі сучасного західного досвіду суб'єктивності і відтворюючої його масової, споживацької культури; особлива чуттєвість до нового, немодерністського, «іншого». Здатність перевести ці фактори в план теорії (втілений в широку соціально-культурну перспективу), відкрити трансцендуючий її соціально-історичний вимір – це характерна особливість «феномену» Фредріка Джеймісона.

Таким чином, на думку науковця, сучасна ситуація характеризується декількома історичними унікальними рисами: виникненням глобалізації, дозріванням споживчого капіталізму (поряд з фінансовим), і постсучасністю, або, іншими словами, домінуванням цифрових або інформаційних технологій.

Джеймісон розрізняє чотири позиції по відношенню до глобалізації. Згідно з першою, глобалізація не існує (усе одно залишаються нації-держави і національні ситуації, «ніщо не нове під сонцем»). Відповідно до другої – глобалізація також не є чимось новим, вона існувала завжди. Третя позиція стверджує відносини між глобалізацією і світовим ринком, що являється кінцевим горизонтом капіталізму, і що сучасні світові системи відрізняються тільки кількісно, але не якісно. Четверта позиція ґрунтується на існуванні нової, третьої, багатонаціональної стадії капіталізму, яку ми все більше починаємо асоціювати з постмодернізмом, невід'ємною частиною якого є глобалізація. Врешті, Джеймісон приходить до висновку, що фундаментальний досвід всіх

національних ситуацій всередині сьогodнішньої системи глобалізації зводиться до підпорядкування і пониження. [1]

Сучасний стан, як вважає Ф.Джеймісон, характеризується пізнім капіталізмом, що включає в себе численну експансію капіталу в, до сьогodні, не комерціалізовані сфери. На його думку, ключ до сучасного капіталізму полягає в його мультинаціональному характері, а також в тому, що він суттєво розширив сферу комодифікації. Тому, культура постмодерну нерозривно пов'язана з мультинаціональним капіталізмом. Проте, слід зазначити, що такий підхід являється в деякій мірі обмежений рамками моделі «фундамент-надбудова». [2, с.452]

В сучасному суспільстві відбулася повсюдна численна експансія культури в сферу соціального до такої міри, коли про все в соціальному житті можна сказати, що воно стало «культурним» в деякому своєрідному і досі не осмисленому значенні, проте притаманних суспільству симулякрів і перетворень «реального» у множині псевдоподій.

Джеймісон описує сучасний стан як «культурну домінанту», що представляється як силове поле, в якому повинні пробивати собі шлях зовсім різні види культурних імпульсів. Таким чином, хоча й постмодернізм являється новою систематичною культурною нормою, він складається з ряду цілком різнорідних елементів, тобто хоча постмодерністська культура визнається домінуючою, в сьогodнішній культурі існують й інші сили.

Отже, найбільш адекватне уявлення про структури глобалізації сьогodні дає візуальна культура. Це пов'язано не тільки з більшою популярністю візуальної культури, але і з тим, що візуальне дає більш повний доступ до реальності глобалізованого світу. Осмислення вимагає кардинальна зміна культурного суб'єкта в умовах глобалізації: сучасний індивід стикається вже не з «іншим», а лише з власною реальністю. Такого суб'єкта характеризує початкова включеність у ситуацію глобалізованого світу, у відношенні до якого не можна зайняти позицію стороннього спостерігача. Глобалізація, проте, не виражається у візуальній культурі безпосереднім чином, на рівні сюжету.

Маркерами глобалізації стають два мотиви: теорія змови та утопічні очікування. Наполегливий мотив змови – спосіб хоч якось зафіксувати цю складність взаємозв'язків у сучасному глобалізованому світі, уявити суб'єкта, якого можна було б звинуватити в існуючих проблемах. Параноя стає звичним станом колективного відчуття. Поряд з параноєю, поширеною реакцією на ці нові умови глобалізації стає побудова утопій: глобалізація породжує надії на можливість існування нової людини, нових форм колективності і нової екології. Ці два порядки відчуття – жах і надія на порятунок – маркують межі способів репрезентації глобалізації. Важливим буде тут наголосити на тому, що глобалізація в якості нового історичного феномену вперше зробила все це видимим і візуально неминучим.

На думку Ф.Джеймісона, сучасність відзначається певною зворотною апокаліптичністю (сукупністю вкрай песимістичних передчуттів і прогнозів) в якій передчуття майбутнього, катастрофічного або рятівного, замінились відчуттями кінця того або іншого (кінця ідеології, мистецтва чи соціального класу, криза ленінізму, соціальної демократії чи суспільства всезагального добробуту тощо), взяті разом вони, ймовірно, і являються тим, що все частіше

позначається постмодернізмом. А докази на користь його існування спираються на гіпотезу деякого радикального перелому або ж розриву.

Для постмодернізму характерна інтенція до рефлексивного визначення феномену постмодерну в цілому за допомогою вказівки на окремі (як у сенсі неуніверсальності поширення, так і в сенсі локальності предметності) його характеристики. Так, наприклад, Ж.Ф.Ліотар вважає, що постмодернізм може бути визначений як недовіра до метаоповідей, а Джеймісон, в свою чергу, вбачає атрибутивну характеристику постмодернізму в орієнтації на специфічну пародійність (пастіш).

Таким чином, постмодернізм, на думку Фредріка Джеймісона, – це нова культурна логіка, в якій передчуття майбутнього, катастрофічного або рятівного, замінилися відчуттям кінця.

Фредрік Джеймісон пропонує недвозначний образ постмодерністського суспільства, що складається з декількох фундаментальних елементів. По-перше, постмодерн характеризується відсутністю глибини, поверхневим поглядом на світ, що знаходить своє продовження як у сучасній теорії, так і в цілком новій культурі іміджу та симулякруму. Джеймісон характеризує симулякр як ідентичну копію, для якої ніколи не існувало оригіналу. В ситуації постмодернізму будь-який феномен культури стає власним образом, плоскою картинкою, іміджем, симулякром (копією без оригіналу) – точною копією товарної форми. Світ постмодернізму – це світ поверхневих без глибини і дифузних, позбавлених дистанцій і традиційних членувань гіперпростору, в якому стає проблематичною сама можливість орієнтування, вираження відношень просторових, часових, причинних, цільових. [2, с.30-35]

По-друге, постмодерністському суспільству притаманне послаблення емоцій або афектів. В ситуації постмодерну відчуження змінилось фрагментацією. Оскільки суспільство та індивіди в ньому розпалися на частини, залишається лише безпричинний і знеособлений афект, з характерним відчуттям своєрідної ейфорії або напруги.

Отже, сучасне суспільство характеризується фрагментарністю, появою нової площинності чи відсутності глибини, нової поверховості в буквальному сенсі цього слова. Оскільки світ і люди в цьому світі розпалися на частини, втративши якості цілісності, залишається лише безпричинний і знеособлений афект (почуття, емоції, суб'єктивність). На зміну глибоким почуттям приходять постійне збудження, те, що Джеймісон називає «напруженням», ейфорією. Змінюється як сам об'єктивний світ – який тепер перетворюється на множину текстів чи симулякрів, – так і диспозиції суб'єкта; відчуження суб'єкта поступається місцем фрагментації суб'єкта.

По-третє, втрачається історичність як в індивідуальному ставленні до суспільної історії, так і в нових формах індивідуальної темпоральності, чия шизофренічна структура зумовить нові типи відносин в соціально-культурній площині. Поняття історії в концепції Джеймісона постає як єдність двох змістовних рівнів: як зовнішнього соціально-економічного буття людей у зміні своїх образів в часі, та як внутрішньої форми досвіду (повсякденного, естетичного, культурного, соціального тощо) представників даного часу.

Історія – це та субстанція соціальності, яка одночасно являється і формою організації досвіду індивіда, і формою людського мислення. Подібно

поняттю «реального» у Ж.Лакана, історія у визначенні Джеймсона це те, що не в змозі мислити індивід, який знаходиться в межі історії, тому що це є те, як він мислить. Мислити історично (історіізувати), згідно Джеймсона, – це така спроба зазирнути за зворотний бік поняття, спроба мислення мислити проти самого себе, яка призводить не до необмеженого ірраціоналізму (як помилково, на думку Джеймсона, вважає Ю.Габермас), а до справжньої діалектики.[2, с.75-76, с.80-81]

Артикульована історія – це ніщо не інше як нарратив, тобто певний спосіб приведення реальності, що складається з різних вимірів, «темпоральностей» (природно-біологічні мікро- і макроритми, час повсякденності, економічні цикли, великі ритми соціальної історії) до єдиної форми. Нарратив розглядається Ф.Джеймсоном як головна функція або інстанція людського мислення, конститутивний для всієї культури процес. Людина проживає історію у формі розповіді, асимптотично наближаючись до історії, але не торкаючись її безпосередньо.

Отже, за формулюванням Ф. Джеймсона, нарративна процедура фактично «творить реальність», одночасно постулюючи її відносність, тобто свою відмову від якої б то не було претензії на адекватність як презентацію певної позанарративної реальності. Історія подій квантується в нарративах, і поза їхньої плюральності у неї немає і не може бути маси спокою (як немає і не може бути первинного сенсу тексту). Нарратив – це розповідь, яка завжди може бути розказана по-іншому. Тому, в рамках нарративної історії сенс події трактується не як оснований онтологією історичного процесу, але як такий, що виникає в контексті розповіді про подію та іманентно пов'язаний з інтерпретацією.

Культурна детермінація, за Джеймсоном, має логічну форму структурної каузальності, в якій структура – це така комбінація елементів, де немає нічого зовнішнього її ефектам. Структура цілком є присутньою у своїх ефектах. Структурна причина є відсутньою в тому сенсі, що вона виявляється іманентною своїм наслідкам. Відсутня причина, за Джеймсоном, – це ще одне визначення історії як цілісної синхронної системи соціальних відносин або соціальної тотальності. Феномени культури повинні інтерпретуватися не в світлі детермінованості яким-небудь культурним рівнем або областю, але як ефекти системи взаємовідносин між усіма культурними стратами (економічної, політичної, естетичної тощо).

Втрата історичності, на думку Джеймсона, призводить до інверсійного споживання всіх стилів, ідей минулого (попурі), і крім того до невиразного відчуття історичного розвитку. Минуле і теперішнє нерозривно переплетені, втрата часового сприйняття, нездатність розрізняти минуле, теперішнє і майбутнє проявляється на індивідуальному рівні в свого роду шизофренії, яку слід інтерпретувати як розрив відношень між означаючими. Тому, для індивіда постмодерного суспільства події носять роздроблений, хаотичний і дискретний характер.

Отже, сучасний індивід, користуючись термінологією Джеймсона, має характеристики шизофреніка, який не здогадується про персональну ідентичність, оскільки ідентичність залежить від переживання сталого «Я» і «власного Я» в часі. Окрім цього, шизофренік бездіяльний, оскільки має

проект, що значить має здатність підпорядковувати себе обов'язку, неперервному в часі, тобто він відданий певному недиференційованому баченню світу в теперішньому.

По-четверте, з сучасним суспільством пов'язана нова технологія: замість виробничих технологій переважають репродуктивні (відтворюючі), прикладом Джеймісон приводить всезростаючу масштабність популярності нових агентів соціалізації – візуальних форм (телебачення, фотографія). Тому, сучасне суспільство представлене візуальною культурою, культурою образів і симулякрів. Соціум заповнений тисячами образів, що стали кінцевою формою матеріалізації товарів. Складно не погодитися з науковцем, що в сучасному суспільстві фотографія замінила живопис, фільм замінив книгу.

Кажучи про переважання відтворюючих, а не виробляючих технологій, Джеймісон має на увазі величезну роль в сучасній ситуації технологій, пов'язаних з поширенням різного роду інформації (особливо електронних засобів типу телебачення, інтернет). Відтворюючі технології створюють абсолютно нові умови для існування культури, для процесу соціалізації, призводять до величезного розмаїття – образів, знаків, символів, в яких людина найчастіше не в силах розібратися. Тому, змінюються передові фактори соціалізації, агенти соціалізаційних практик, основні механізми, стирається грань між рівнями процесу. [3]

Отож, важливими особливостями дослідження соціалізаційних практик в ситуації постмодернізму, являються «пастіш», «афект», «шизофренія» та «смерть суб'єкта», або кінець індивідуалізму як такого. Сучасній ситуації притаманна певна реструктурація: ті особливості, які раніше були підлеглими, тепер стають домінуючими, і, навпаки, ті характеристики, які були на першому плані, тепер стають другорядними. Відбувається трансформація реальності в образи (симулякри) і фрагментація часу в серію повторюваного теперішнього.

Теми «смерті суб'єкта» як такого – кінця автономної буржуазної монади, «єго» чи індивідуума – та акценту (чи у формі певного нового морального ідеалу, чи у формі емпіричного опису) на децентрації зцентрованого суб'єкта являються на думку Джеймісона найактуальнішими в сучасній теорії. Таким чином, зцентрований суб'єкт «канув у небуття», він існував колись у період нуклеарної сім'ї, проте нині у світі організованої бюрократії він зник.

Разом зі «смертю суб'єкта» приходить кінець унікального та індивідуального. Звільнення у сучасному суспільстві від аномії зцентрованого суб'єкта означає не лише звільнення від тривоги, а й звільнення від будь-якого іншого почуття, оскільки вже не існує «Я», наявного для того, щоб породжувати почуття. Тобто, ці почуття (або як у Ж.Ф.Ліотара «інтенсивності») наразі текучі та імперсональні і мають тенденцію до підпорядкування особливого роду ейфорії.

Сучасний індивід, на думку Джеймісона, скоріше живе у синхронному плані, аніж у діахронному, а повсякденне життя, досвід, культурні норми підпорядковані категоріям простору, а не категоріям часу. [2, с.35-36]

Постмодернізм як соціальна теорія основана на відмові від концепту «суб'єкта». Зникнення індивідуального суб'єкта, поряд зі своїми зовнішніми наслідками, зростаючою неможливістю індивідуального стилю породили майже повсюдну практику пастішу, тобто нейтральну практику наслідування.

На думку сучасних критиків, найбільш авторитетне визначення поняття «пастіш» дає Фредрік Джеймісон, характеризуючи його як основний модус постмодерністської культури та механізм соціалізації. Оскільки пародія стала неможливою через втрату норми верифікованого дискурсу, то на противагу їй пастіш виступає одночасно і в якості традиційної функції пародії, і в якості нейтральної практики стилізованої мімікрії, в якій вже відсутній прихований мотив пародії, відсутнє почуття, остаточно згаслого, що ще існує дещо нормальне на фоні зображуваного в комічному світлі. [2, с.37-39]

Отже, як можемо бачити, Джеймісон пропонує образ постмодерну, в якому люди пливають за течією і не здатні досягнути багатонаціональну суспільно-політичну систему або бурхливо зростаючу культуру, в якій вони живуть. Люди перейшли від світу, що визначається на основі часу, до світу, що визначається простором (гіперпростір). Таким чином, центральною сучасною проблемою стає втрата індивідами здатності визначати своє місце в цьому просторі і будувати його когнітивні карти, тобто втрачається здатність індивіда в ідентичності.

Перш ніж перейти до аналізу поняття «ідентичності», слід для більшої ясності даного процесу детальніше зупинитися на поняттях «репрезентації», «тотальності» та «реіфікації».

Характерними для постмодерну, на думку Ф.Джеймісона, являються репрезентація та тотальність. Для Джеймісона репрезентація це відношення не стільки між досвідом та його ідеальним відображенням, присутнім і відсутнім, суб'єктом і об'єктом. Логічна структура репрезентації це відношення між загальним (суспільним) та одиничним (індивідуальним).

Базовим в інтерпретативній моделі Джеймісона є те, яким чином феномени індивідуального порядку репрезентуються на рівні соціальної тотальності. Індивідуальне набуває сенсу, будучи репрезентованим у формі загального, займаючи свою структурну позицію в системі соціальних відносин. Органічна колективність або модус дистанційованості від неї виступає фундаментальним смислороджущим чинником культури та соціалізаційних практик.

Однією з базисних характеристик постмодернізму стає стирання старих (істотно модерністських) меж між високою культурою і так званою масовою або комерційною культурою, а також поява нових видів текстів (нарратив), наповнених формами, поняттями, змістом тієї самої культурної індустрії, яка так енергійно відкидалася усіма прихильниками модернізму. Сталося те, що соціальне культурне виробництво сьогодні прилаштувалося до товарного виробництва в цілому. [2, с.23-24]

На думку Джеймісона, базова тенденція соціальних процесів, зокрема соціалізаційних практик, сучасного суспільства може бути визначена як товарне уречевлення. Реіфікація (тобто опредметнення, уречевлення соціальних відносин; об'єктивізація) характеризує такий спосіб виробництва, в якому відбувається заміщення споживчої вартості вартістю товарною і перетворення в товарну вартість будь-яких проявів соціального життя. Суміжний аспект реіфікації – фрагментаризація всього соціального поля і трансформація суб'єкта в самозамкнуту монаду, позбавлену своїх органічних зв'язків з соціальним оточенням. Товар як форма суб'єктивності і соціальних

відносин, для Джеймисона, це інтерпретативний ключ до всіх продуктів соціального життя.

Процес реіфікації для Джеймисона виступає не просто як позначення процесів перетворення людських відношень в «речові/матеріальні» – товар, гроші стають вузловими пунктами і всезагальним медіатором у відношеннях людей. Окрім цього, Фредрік Джеймисон, відзначає ще декілька характерних особливостей реіфікації.

По-перше, реіфікація передбачає фрагментаризацію і спеціалізацію всього соціального поля: «традиційні/природні» єдності, соціальні форми, людські відношення, культурні феномени, релігійні системи систематично розбиваються на частини, для того, щоб бути знову зібраними більш ефективним чином у формі пост-природних процесів або механізмів. По-друге, реіфікація реалізується в автономізації соціального життя. Утворені ізольовані фрагменти соціального життя набувають автономії, як речі, що існують самі по собі. Тому, з одного боку, найпоширенішим продуктом реіфікації в сучасному суспільстві виявляється вирваний з різного роду органічних форм колективності та ізольований в а-комунікативній самозамкнутості індивід; а з іншого боку, саме автономія форми одночасно слугує компенсацією дегуманізованого досвіду розпаду соціального буття. По-третє, реіфікація веде до товарної фетишизації, яку Джеймисон описує як мутацію речей, результатом якої являється рекламний образ, симулякр. Культура як й інші соціальні явища перетворюється в споживчий товар, це перетворення Джеймисон позначає як «діснейфікація».

Дитячий та сімейний досвід якісно відокремлюються, «спеціалізуються» від решти біографічного досвіду і соціального життя; сексуальність автономізується в особливий вимір, в незалежну символічну систему, перестаючи бути одним з повсякденних тілесних проявів загального функціонування організму (як наприклад, харчування).

Ставлячи на перший план соціалізоване поняття символічного, Джеймисон (вслід за Лаканом) викриває міфічність персональної ідентичності, «єго» як суб'єкта бажань з усіма його сімейно-сексуальними обмеженнями.

Отже, ідентичність, на думку Фредріка Джеймисона, – це соціальна доля історичної людини, що сама генерується способом виробництва. Досконалий модус ідентичності – створений по формі товару, у виробництві якого і криється таємниця приписування речам абстрактної тотожності, стирання їх якісного буття. Товарне виробництво, гроші, ринок робочої сили, розподіл праці, за Джеймисоном, виступають в якості первинних факторів як виробництва ідентичності, так і всіх її проявів. Тому, тотальність стає позитивним вирішенням проблеми ідентичності.

На етапі сучасного функціонування суспільства розпадається класичний суб'єкт (чи ідеологічна ілюзія класичного суб'єкта). Суб'єкт втрачає здатність організовувати своє минуле і майбутнє у вигляді логічно систематизованого досвіду. Джеймисон робить припущення, що сама персональна тотожність суб'єкта є ефектом певного часового упорядкування минулого і майбутнього відносно до деякого організуючого центру сьогодення. Суб'єктивність характеризується втратою смислового зв'язку з означуваним (історією) і розривом ланцюга означаючих. Тому, постмодерністський шизосуб'єкт

замикається в переживанні чистих матеріальних означаючих або незв'язної серії точкових, дрейфуючих моментів сьогодення (інтенсивностей).

В результаті здійсненого аналізу виявлено, що Ф. Джеймісон, відповідно до своїх соціально-культурологічних поглядів та інтерпретативного підходу, пише про сучасний світ як про такий, що став одночасно фактичним, хаотичним і різномірним. Суспільству постмодернізму притаманні: поява пастішу, шизофренічного досвіду, дискурс в теорії та домінування візуальності над розповідністю в сучасній культурі. Культура виявляється, головним чином, основним механізмом соціалізації в ситуації постмодерну; виробником загального ціннісно-нормативного сприйняття оточуючої реальності; акумуляцією і тиражуванням знань, створення нових можливостей для самореалізації індивіда; процесом стандартизації інтересів і потреб соціуму; феноменом виправдання процесів, які відбуваються в навколишньому середовищі; процесом згладжування деструктивних тенденцій; соціально-психологічним регулятором стану суспільства та окремих його членів; ефективним засобом маніпулювання суспільною свідомістю та особистістю.

Висновки. 1. В координатах соціально-культурної парадигми постмодерністських досліджень Ф. Джеймісона отримала аргументацію важлива дослідницька позиція, згідно якої індивід, соціалізований в культурі постмодерну, з її множинністю та варіантністю де найбільш значимою стає знакова реальність, виявляється не лише позбавлений будь-яких конкретних нормативних соціалізаційних орієнтирів, але й не здатний ідентифікувати свою особистість з тими чи іншими ціннісними системами, тобто усвідомити себе як особистість. Руйнуються базові механізми соціалізації, стирається грань між рівнями соціалізації та агентами, їх ролі в процесі соціалізації. Процес соціалізації набуває товарного характеру, процесу універсальної стандартизації. Індивід постає перед безліччю спокус та проблем реіфікації, тому однією з головних цілей соціалізації сьогодні являється вироблення у індивіда критичності, вміння піддавати сумніву абсолютно всі процеси, що відбуваються в гіперреальності. А також, виробити необхідну грань між абсолютною залежністю від соціальної реальності та повною індивідуальною автономністю. 2. Культура постмодерну, згідно позиції Ф. Джеймісона, характеризується перенасиченням різноманітної інформації. Тому, окрім засвоєння цієї інформації, процес соціалізації повинен реалізувати у індивіда здатність оперативного перегляду досвіду, як власного так й історичного, а також формувати здатність структурувати накопичене знання і, водночас, відмовлятися від певної його частини. Проблема соціалізації в ситуації постмодерну відзначається певним колом суперечностей, пов'язаних з остаточним розривом соціального та індивідуального, розпадом, фрагментаризацією як соціуму, так і смисложиттєвих практик соціальних суб'єктів.

Література

1. История как цепь катастроф / Ф.Джеймисон: «Мы все подавлены потребительством и товароманией» // http://exlibris.ng.ru/fakty/2006-07-27/2_jaimison.html
2. Джеймісон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму / Пер. з англ. П. Дениска / Ф.Джеймісон. – К.: Видавництво «Курс», 2008. – 504 с.

3. Джеймисон Ф. Постмодернизм и общество потребления /Ф.Джеймисон // Логос № 4 – 2000 (25) – С.63-77.
4. Контексты современности – 1: актуальные проблемы общества и культуры в западной социологической теории. Хрестоматия / С.А.Ерофеев – Казань: Изд-во Казан, ун-та, 2000. – 176 с.
5. Jameson F. The Cultural Turn Selected Writings on the Postmodern 1983-1998 / Fredric Jameson – N.Y.:Verso, 1998 – 206p.
6. On Jameson: from postmodernism to globalization / edited by Caren Irr and Ian Buchanan. – N.Y.: State University of New York Press, 2006. – 290p.
7. Fredric Jameson:a critical reader/edited by Douglas Kellner and Sean Homer. – N.Y.:Palgrave Macmillan, 2004. p.192.

УДК 316.77

Білорицька А.Є.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, магістрантка

ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТЕНТУ БЛОГУ ЯК РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КАПІТАЛІВ СУБ'ЄКТІВ У БЛОГОСФЕРІ (НА ОСНОВІ ПРОВЕДЕНОГО КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ)

В статті наведено результати контент-аналізу блогу, проведеного автором як ілюстрацію можливості емпіричного дослідження капіталів суб'єктів в блогосфері. Блогосферу автор розглядає як частину комунікативного простору Інтернет. Автор робить висновки щодо характеристик капіталів в блогосфері.

Ключові слова: блогосфера, капітал, контент-аналіз, Інтернет-комунікація.

В статье приведены результаты контент-анализа блога, проведенного автором в качестве иллюстрации возможности эмпирического исследования капиталов субъектов в блогосфере. Блогосферу автор рассматривает как часть коммуникативного пространства Интернет. Автор делает выводы насчет характеристик капиталов в блогосфере.

Ключевые слова: блогосфера, капитал, контент-анализ, Интернет-коммуникация.

This paper contains results of content analysis of blog. The content analysis illustrates the possibility of empirical investigations of actors' capitals in the blogosphere. The author examines the blogosphere as a part of the communication space of the Internet. The author makes conclusions about characteristics of actors' capitals in the blogosphere.

Keywords: blogosphere, capital, content analysis, Internet communication.

Актуальність дослідження. Блогосфера є явищем відносно новим, що практично не досліджувалося соціологією в Україні. Кількість досліджень та публікацій, пов'язаних із вивченням блогосфери зростає, але їх здійснюють переважно маркетологи, спеціалісти з реклами та інші спеціалісти для своєї суто прикладної діяльності, проте не соціологи. Якщо в США та країнах Західної Європи науковці розробляють соціологічні уявлення про блогосферу в межах соціології Інтернет як соціологічної теорії середнього рівня, то у вітчизняній соціологічній думці ще не сформовано цілісної теорії, представники якої займалися б соціологічним дослідженням Інтернет.

Сьогодні частка інформації, що зберігається, передається та інтерпретується в мережі Інтернет, стає дедалі більшою. Звіт дослідницької